

زانستی جیبه جیکردن؛ ستوونی پراکتیکالی

پەرەسەندن

محەمەد کەرىمخان، دکتۆرای زانستە سیاسییەکانی زانکۆی تاران

پوختە

(Sustainable development) لە ئاسۆی پیشکەوتن و بەهێزبووندا، پایەیهکی سەرەکی پەرەسەندنی بەردەوام پەرەپێدانی زانستی جیبه جیکارییه له پروانگه‌ی حوکمرانیی پشتبەستوو به زانسته‌وه. له [] (Sustainable development) راگۆزەرەدا، ئامانجی ئەم نووسینە خستنه‌پرووی گرنگی زانستی جیبه جیکاری و دۆزینەوه‌ی زەمینه و ھۆکارەکانی شکستی سیاسەت و نیشانەکانی پیکاریکە بۆ چارەسەرکردن. لیکۆلینەوه که له چوارچۆیه‌ی ھزری سیاسی و زانستی سیاسەتی گشتی و تیوری جیبه جیکاری، به میتۆدی وەسفی و شیکاری ئەنجام دەدریت. دەرەنجام دەگاتە ئەوه‌ی که لاوازبوونی زانستی جیبه جیکاری دەبێتە ھۆی ئاستەنگ له پیش سیاسەتەکان و، شیاوسالاری به کلیلی چارەسەرکردن دادەنریت.

پیشەکی

دیراسە‌ی جیبه جیکاری، بەشیکێ گرنگی زانستی سیاسەتی گشتی و زانستی دەولەتدارییه که دەپڕژیتە سەر بابەتە کاریگەرەکانی سەر سیاسەت و زیاتر سەرنج دەداتە ئاستەنگەکانی پیش سیاسەت. له قوولایی ئەو پراکتیکیکردنی بپریار و کارپیکردن به (Policy Implementation) زانستەدا جیبه جیکردنی سیاسەت بەرنامەکان، به یه‌کیک له قوناغە سەرەکی، درێژخایەن و سەختەکانی سووپی سیاسەتدانان دادەنریت که لەلایەن دەسەلاتەوه، به مەبەستی پیاوێکردنی ئایدیای سیاسەتی ئامانج و نیازەکانی خەلک، ئەنجام دەدریت. لەم پرووه‌ی زانستی جیبه جیکاری له پیشخستنی کۆمەلگە و بەهێزکردنی حکوومەت رۆلێکی کارا و کاریگەری ھەیه. ئەگەر کۆمەلگە و ولاتیکی دروشمی پەرەسەندن و بەهێزبوون ھەلبگریت، پێویستە به چاویکی زانستی له قوناغی جیبه جیکردن و دامەزراوەکانی جیبه جیکار پروانیت. به واتایه‌کی پروونتر، پەرەسەندن چەندان پایە‌ی سەرەکی ھەن که یه‌کیکیان “زانستی جیبه جیکاری” یه. زانستی به‌پێوەبردنی دەولەت لێرەدا رۆلی کاریگەری له پیشخستنی جیبه جیکاری ھەیه. به‌تایبەتی لەم سەردەمەدا که به‌پێوەبردنی نویی دەولەتی ھاتۆتە شوینی به‌پێوەبردنی کلاسیکی دەولەتی، ئەو ولاتانە‌ی که له به‌پێوەبردنگە‌راییدا سەر نه‌کەون، ناتوانن بینه جیبه جیکاری سیاسەتەکان و دواچار نابنە ھاوتای ولاتانی (Managerialism) پیشکەوتوو.

پرسی سەرەکی

به سەرنجدان له زانستی به‌پێوەبردنی دەولەت و، ھەرۆھا شیوازی به‌پێوەبردنی دەولەت له زۆریه‌ی ولاتانی له ئاستی (Public Policy) پەرەنەسەندوودا، دەبینین که لەم ولاتانەدا زانستی سیاسەتی گشتی چاوپروانیدا نییه. بۆ وینە لەم ولاتانە، ئەندازیاری میکانیک له زانکۆکان ھەیه به‌لام زانکۆکان ناتوانن

ئامېرىكى بچووك بۇ چاره سەر كوردنى كېشەى بەنزىنى خراب دابھىن تاكوو نەخۇشېيەكانى دروستبوو لە كەم بېتەوہ. ئەمە بەو مانايەيە كە ئەو ولاتە ھېزى پېشەسازى بۇ پەرەسەندى كۆمەلگە و (Lead) سورب بەھېز كوردنى حكومەت نېيە. لە نموونەيەكى دېكەدا دەبىن، لە ولاتانى پەرەنەسەندوودا زانستى ئابوورى ھەيە، لە ھەمان كاتدا ھەلاوسانىش ھەروا روو لە ھەلكشانە. لەو جۆرە ولاتانە، كەسايەتتى زانستى جېھانى ھەن، بەلام ناتوان لە مەيدانى كردهوودا كار بە زانستەكەيان بكن.

بەو سەرنجانەوہ لە ولاتانى پەرەنەسەندوو، دەبى ئەو پرسیارە لە زەينى سىياسەتمەداراندا شكىل بگريت كە لە بەئاسانى كەوتوونەتە بەردەست، بۇچى (AI) كاتېكدا زانستەكان لە رېئى ئىنترنېت و ھوشى دەستكرد سىياسەتە گشتىيەكان، ھەرچەندە سىياسەتى دروست و بېرىيارىيانە بن و لەگەل واقعدا بگونجىن و تواناى كردارى (پراكتىكال) يشيان ھەبېت، بەلام ھېشتا بەتەواوى جېبەجى ناكريپان لە كاتى پىادەكردندا شكست دەخون؟ وەلامى راست ئەوہيە كە، لە ولاتانى پەرەنەسەندوودا، جگە لە لاوازبوونى سىياسەتى گشتى، زانستى جېبەجىكارى لاوازە و لەو ولاتانەدا تەنھا پشت بە دانانى سىياسەت و پلاننان و ياساسازى دەبەستن و پېيان وايە ئەگەر سىياسەتېكى دروست دانرا، ئەوا لە پروسەيەكى ئاسايدا سىياسەتەكان بەئاسانى جېبەجى دەكرين.

دەزگەى تيورى

لەناو دەسەلاتەكانى دەولەتدا دەسەلاتى جېبەجىكارى بالادەستە و ديارترە. بۇيە پېويستە ئەم دەسەلاتە لە مەيدانى پراكتىكدا كردهووى پشتبەستوو بە تيورى زانستى ھەبېت. واتە، پېويستە بابەتېكى تيورى كۆدبەندى دەبېتە (Praxis) بكرېت و دواتر بە شېوہيەكى سادە پىادە بكرېت؛ ئەمە لە چوارچېوہى پراكتىسدا بەپېئى پېناسەى موولەر (Kordnejad, 2023). ئەتەكېتى كار و مۇرال و دەگاتە دەرەنجامىكى پەسەند (malekmohamadi, 2019). سىياسەتى گشتى، زانستى دەولەتە لە مەيدانى پراكتىكدا (Pierre Muller) بەم روانگەيە، سىياسەتى گشتى وەك بەشى ئەندازىارى زانستە سىياسىيەكان لەناو كۆمەلەى زانستە (26) (Hashemiyan, 2011: 141). (Functionalism) كۆمەلەيەتتەكاندا دەچېتە ژېر تيورى ئەركگەرايى چەمكى ئەركگەرايى بەرھەمى زانستى مۇدېرنە كە لە ئەمريكا پەيدا بووہ. ئەم تيورىيە دىراسەى كاركرد و ئەركى دياردەكان بە شېوہيەكى عەقلانى و ئامانجدار دەكات و لە ئاكام و كارىگەريەكان دەكۆلېتەوہ. لەناو سىستەمى دەولەتداريدا ئەركگەرايى سەرنج دەداتە ئەرك، كار، كارايى و كارىگەرى سىياسەت و جېبەجىكردن. جېبەجىكارى وەك پروسەيەكى خەتى، چەندان گۆراو لەخو دەگرېت كە برىتين لە: ستاندر و ئامانج، سەرچاوہى پېويست، پەيوەندى توندوتۆلى نيوان دامەزراوہكان، لەباربوونى دۇخى سىياسى، ئابوورى و كۆمەلەيەتى، ديدگەى جېبەجىكاران، تايبەتمەندىيەكانى سىستەمى ئىدارى. ھەرۋەھا جېبەجىكارى وەك سازگاربوونى سىياسى، واتا ئاستى بەلېندارىتى، ھەز و پشتگىرىيە ئەكتەران، كارىگەرى لەسەر ئەم نىشاندەرانە، نىشانەى (Gioryan&Rabiemanjin,2002). سەرکەوتنى سىياسەتەكان ھەيە وردەكارىيە وارى جېبەجىكردن.

گرنگى پەرەسەندى جېبەجىكردن

ھەلومەرجى جېبەجىكارى، ستراكچەرى عەقلى حوكمپرانى نىشان دەدات كە پشتىوانى لە برىار دەكات ئەم ستراكچەرە عەقلانىيە دەبېتە ھوى پەرەسەندن و بەھېزبوونى ولات. (Hashemian, 2011: 144)

کهواته پيوسته زانستی جيبه جيڪردن به شيويهه کي شياو پهره ي پي بدریت. گرنگی پهره سهندنی جيبه جيڪاريهه کي شايسته لهه دايه که تا زياتر توانای جيبه جيڪاري بهرز بتهوه و دهسه لاتی جيبه جيڪار هيڙي خوی پتر نيشان بدات، متمانهي زياتر ساز دهبيت و لهسه ر بنه ماي نهو متمانهيه ده رگهي به شداريهه کي باشت دهکريتهوه که تييدا جگه لهوه ي سهرمایه ي کومه لایهتي و سهرمایه ي زانستی۔ فهرهنگي گهشه دهکن، ئاستي شه رعيهتي حکومه تيش بهرزتر دهبيتوهه. جگه لهسه رخستنی سياسه تهکان و پیکانی ئامانجي پهره سندن له ريگهي جيبه جيڪاريهه کي زانستیانه، گرنگی قوناغي جيبه جيڪردن لهناو پرؤسه ي سياسه تداناندا لهوه دايه که جيبه جيڪردن ههنديک جار خوی دهبيته پيوهر و ميزانیک بو هه لسه نگانندی سياسه ته که

هويه کانی ناکارايی پرؤسه ي جيبه جيڪردن

زور جار له ولاتانی پهره نه سه هندودا له بهر نهوه ي پرؤسه ي جيبه جيڪاري بهه هند دانانريت، وا ده بينری که هوکاري شکستی سياسه تیک، دهگه رپتهوه بو ماک و ماهيه تي سياسه ته که، که چي له “وه رسوورانیکي پاراديمي” دا نهوه ده رکه وتوهه که هه ميشه کيشه که له سياسه ت و فورمولی بهرنامه (پلان) دهکدا نييه، به لکوو کيشه ي سه ره کي لهناو لاواز بوونی زانستی و توانای جيبه جيڪردن دايه. لهو پروهوه، يه کیک له کيشه سه ره کيهه کانی ولاتانی پيشنه که وتوو نهويه که، له دونیای تيوریدا گیر دهخون و ناتوانن زانستی که له گهل بکن. کيشه يه کي (Apply) واقعيه تي خویان نزيک بکنه وه و تيوريه ک به سه ر دؤخیکي واقعيه دا نه پلاي ديکه نهويه که ههنديک زانستی نه نووسراو ههن که سينگ به سينگ به نه زمونن گواستراونه ته وه، بو يه جيبه جيڪردنی نهو زانستانه لهناو پرؤسه ي کاردا پسپوري له جيبه جيڪاریدا دهوي که ولاتانی پهره نه سه هندوو بهه نندی دانانين.

کيشه يه کي ديکه ي به سه ره نجامنه گهيشتنی سياسه ته دروسته کان، جگه له نه رم و ريژه يينه بوونی دهزگه جيبه جيڪاريهه کان، نهويه که سياسه ته کان بو ئاستیکي گشتی داده ريژرين و توانای نهوه يان نييه بينه ئاستیکي ناوه ندی بو نهوه ي ريکاري ورد و به شهبش له ئاستی خواره وه دا بخنه پروو. نهوان پیناسه يان له جيبه جيڪردن نهويه که جيبه جيڪار ياساکان پياده دهکات؛ که نه مه ته نيا يه ک رهه نندی جيبه جيڪاريهه لهناو چه ندان رهه نندی ئالوز و جوراوجوردا. هر بو يه کاتيک سياسه تیک داده نريت، له جيایي ستراتيز و دروستکردنی پلانی سياسه تي، زياتر ياسا و ريساگه ليک داده نرين و ناوی ده نين سياسه تي ستراتيزیک؛ له کاتيکدا ياسا بو نهوه ديت که چوارچيوه بداته سياسه ت و ستراتيزی، بو نهوه ي له کاتی جيبه جيڪردندا سياسه ته که تووشی کيشه نه بيت.

ههروهه يه کیک له کيشه کانی جيبه جيڪاري له ولاتانی پيشنه که وتوو، جگه له بيروکراسيهه کي ناکارا و دهستوپيگر، بو گهندهلی و بهرزه وهنديه تايهه تييه کانش دهگه رپتهوهه. کيشه يه کي ديکه نهويه که ولاتانی پهره نه سه هندوو، ههروهه ک دهيه کانی پيش حه فتا و هه شتای زاینی، رولی فه رمانده يی راسته وخو دهگپرن؛ به واتايه ک جيبه جيڪردنی هه موو سياسه ته ورد و درشته کان به گویره ي مؤديلی سه ره وه بو خواره وه به شيويهه کي سانترال دهگرنه دهست و، دهسه لات ناده نه کهرت و لايه نه کانی ديکه و به پي جوری سياسه ته که مؤديلی خواره وه بو سه ره وه و مؤديلی تيکه ل ره چاو ناکهن. به واتايه کي ديکه، نه کته ره جيبه جيڪاره کان روليان له سياسه تدان نييه و بيروکراسی ناوچه يی نابینريت. کيشه يه کي ديارده يی ديکه، که مبوونی سه رمایه و هيڙي مرویي کارامه و کاديري کارا و که سانی فيرنه کراوی بينه زمونن؛ هو ي سه ره کيشی نهويه که

دانانی بهرپوهبه رانی بالا، نیوونجی و خوارهوه لهسهر بنه مای وهفاداریتی و سیاسیکارییه که ئهوانیش دهبنه هویه کی دیکه ی شکستی سیاسه تهکان و، دواچار زیان له ناوبانگی حکومته دهن و ئاستی شه رعیه تی سیسته میش داده به زین.

کۆسپیکی دیکه، کیشهی سیاسییه که کاریگهری نهرینی لهسهر بابتهی سیاسه تدانان ههیه. بۆ نمونه له زور ولاتی په رهنه سه ندودا، هه رچه نده دهسه لاته کانیش لیکجیا کرابنه وه و په رله مانیش هه بیته، هیشتایش بۆچوون و بریاری تاکه کهس، حزبیکی دهسه لاتدار یان ئولیگارشییه کی هاوبه رژه وهند به شیوهیه کی تاکره وانه قسه ی یه کهم دهکات. "لهم ولاتانه دا له جیاتی ئه وهی حکومته سیاست دابریژیت و بیرۆکراسی حکومته ئهرکی پلاندارشتن و پیاده کردنی له ئه ستودا بیته و په رله مان پرۆژهکان په سه ند بکات، هه موو کارهکان دهکه ونه ئه ستوی حکومته و، ئورگانیکی وهک په رله مان ده بیته دامه زراوهیه کی (Kordnejad, 2023). سه ربار و زیاده

کیشه یه کی دیکه لاوازبوونی دۆخی فهره نگییه؛ به جوړیک که بهرپوهبه ران چوونه ته ژیر کاریگهری فهره نگی گشتی و، که متر بیر له کاری گروپی و راویژکاری له گهل زانا و شاره زایان دهکه نه وه. واته، پردیک له نیوان زانست و بهرپوهبه رندا نییه. له کاتیکیا یه کیکی له میتوده کانی زانستی جیبه جیکاری، دیمانه یه کی قووله بۆ ئه وهی توفانی هزری و تیراوکردنی تیوری به شیوهیه کی نووسراوی لی بکه ویته وه و بیته پرۆسه و، دواچار ئاستی سیسته م به رز بکاته وه. جگه له و کیشه گشتیانه چه ندان کیشه ی ته کنیکی، بیرۆکراسی، سه ره ریی یاسا، لاوازبوونی دهسه لات و هیزی حاکمییه ت لهسهر هه موو ولات و پرسگه لی هه ن که بوونه ته هوی شکستی سیاسه ت له مهیدانی (Howlett et al, 2015) سیاسی و کومه لابه تی دیکه پراکتیکدا.

حوکمرانیی پشته ستوو به زانست

ئاستا له جیهانی پیشکه وتوودا حکومته ی پشته ستوو به زانست، بۆته باسیکی گرنگی پۆژ. له و چوارچۆیه ده، بهرپوهبه رندی زانست پسپۆرییه کی تایبه ته که به زانست و ئه زموون، شاره زایی نوی به رهه م دینیت و به ستینی جیبه جیکردنیکی دروست هه موو دهکات و له پراکتیکدا کارایی و کاریگهریه کی و (Subject) به رچاوی ده بیته. نیشاندهره کانی په ره سه ندنی جیبه جیکاری هیگلئاسا، په یوه ندی خود ه؛ واته نزیکردنه وه یه ک له نیوان زانست و واقع ساز بکریته. واقع له نیاز و پیداو یستی (Object) بابته پیک دیت؛ کاتیکی نیاز چاره سه ر نه بوو و پیداو یستی دابین نه کرا، ئه وا نیشانه ی ئه وه یه که که لک له زانست وه رنه گیراوه. به واتایه ک، ده کری بلین زانست ئامرازیکه بۆ چاره سه رکردنی کیشه؛ له زگی زانستدا ته کنه لوژیا له دایک ده بیته بۆ ئه وهی نیازه کان فراهه م بکات. که واته، ده بی سیاست و بهرپوهبه ردن و پلان دانان پشت به زانست به ستن بۆ ئه وهی نیازه کان دابین بکه ن و کیشه کان چاره سه ر بن. بۆ ئه م مه به سه ت، پیویسته سه ره تا گفتوگو له گهل ئه کته ره کان و خه لک بکریته بۆ ئه وهی نیازه سه ره کییه کان دیاری بکرین.

په ره سه ندنی به رده وام بابته یکی مرؤف-ته وه ره. واته خو شبژ یوی کومه لی مرؤف و باشترکردنی زیان، به ردی بناغه ی په ره سه ندنه. کاتیکی نیازه سه ره تایی و سه ره کییه کانی خه لک دابین کران، ئه وکات پرۆسه ی بیرکردنه وه بۆ پیشکه وتنی زیاتر دهکه ویته ری. نیشانه یه کی په ره نه سه ندوویی ولاتان ئه وه یه که له

جیبه جیکردندا په کیان دهکه ویت و ناتوان بگنه نامانج. له کاتیکدا له م سهردهمه دا شانسی ولاتانی پهره نه سهندو به سازکردنی سهکوی پهره سندن له ریگه ی حوکمرانیی پشتبه ستو به زانست وهدی دیت. به واتایه ک، حوکمرانیی پشتبه ستو به (Government informed by Knowledge) لیره دا (Ali et al, 2018). زانست ههنگاویکه بو رکه به رایه تی و به جینه مان له جیهانی پیشکه وتوودا زانستی جیبه جیکردن، له ناو بازنه ی حوکمرانیی پشتبه ستو به زانست، به پایه یه کی سهره کیی پهره سندن به رده وام دیت هه ژمار. لیره دا گرنگترین ههنگاو بو چاره سهرکردنی کیشه کانی جیبه جیکردن و سهرخستنی سیاسه ته کان له ولاتانی پهره سهندوودا، ره چا وکردنی حوکمرانیی پشتبه ستو به زانسته “که به ستنی له ناو بابته تی پهره سهندندا نه وه ی جی سهرنجه نه و (Foss, 2013). پهره سندن له بار و هه موار دهکات بابته تانه که به زانست و هدهست هاتون و، پیویسته له مهیدانی پراکتیکدا به کار بینه وه تا کوو دهرکه وته که یان بیته خوشبژیوی بو کومه لگه. واته، ره هه ندی دواینی پهره سندن، په یوه ندی به بیروکراسییه وه هه یه.

نمونه ی حوکمرانیی په سهند

له نمونه ی نه ریینی حوکمرانیی باش، له سهر بنه مای حوکمرانییه کی پشتبه ستو به زانست، “چون بیر بکه ینه وه” ده بیته شیوازی به ریوه بردن و “چی بکه ین” ده بیته پرؤژه یه ک که لیکه وتی نه و بیرکردنه وه یه دوا جار چونی جیبه جی بکه ین، ده بیته کلیلی سهرکه وتن. نه مه یش به زانستی (Kordnejad, 2023). جیبه جیکردن ده کریت. له ناو بیروکراسییه کی به هیژدا نوخبه فکریه کان بریار دهن؛ بویه پیویسته، جگه له ژووری بیرکردنه وه، مهیدانی هه له و نه زمونیش بدریته زانایان، ههروه ک چون له ولاتیکی پیشکه وتووی وه ک ژاپون، “میجی” نه زمونوی به هه ند دانا. ههروه ها پیویسته دان به وه دابنریت که نازادی توژیینه وه کلیلیکه بو پهره سندن زانستی جیبه جیکاری. که واته، سیاسه تکاران نابی له نوخبه نه کادیمییه کان نیگه ران بن و پیمان و ابی شهرعییه تی نه وان ده چیته ژیر پرسیار. ده کری سیاسیه کان پسپور نه بن، به لام پیویسته بیروکراسی له رووی زانستییه وه له ناستیکی به رزدا بیت.

واته، پیویسته که سایه تییه زانستییه کان له دوری که سایه تییه سیاسییه کان کو بینه وه. به واتایه کی دیکه، نابی شهرعییه ت وابه سته ی سهرچاوه یه ک بیت که نیزامی سیاسی بیاته هه لدر. مهرجیکی سهره کیی سهرکه وتنی سیاسه ته کان نه وه یه، سیاسه ت ده بی بدریته دهستی که سیکی شیوا که له زانسته که دا پسپور بیت و نیراده ی سیاسی بو جیبه جیکردنی سیاسه ته که هه بیت. به پیچه وانوه هه ر کاتیک باشترین سیاسه ت بدریته دهستی که سیکی ناشاره زا له جیبه جیکاریدا، نه و سیاسه ته به شیوازی هه ول و هه له ده چیته پیش و له کوتاییدا، جگه له تیچووی مادی و مه عنه وی، نه سته مه سهر که وی. به و تیروانینه، له دوخه جیاوازه کاند، ده بی شهرعییه ت له ریگه ی جیبه جیکردنی دروستی سیاسه ته کان دووباره به ره م بیت وه تا کوو به پرؤژ (نه پدییت) بیت وه. له و که شه دا هه ماهه نگی بزارده کان پته و ده بیت و هه بوونی زانیاری و کاریگه ربوونی ده سه لاتی چوارهم و نازادی و شه فافییه تی پیویست، دهنه هوی وه لامده ربوونی لایه نی جیبه جیکار و، دوا جار نیازه گشتییه کان فراهه م دهن و نه م جوړه به ریوه بردنه ره زامه ندی رای گشتی پیوه ده بیت. به لام له نمونه ی نه رییدا حوکمران له په رله مان وه لامده ر نییه و داهینانی بیر و پرؤژه و جیبه جیکردن هه مووی ده که ویته دهستی یه ک لایه ن. له و جوړه حوکمرانییه دا سیاسه تدانان ده که ویته نه ستوی لایه نی جیبه جیکار؛ له و حاله ته دا نه گه ر ناوه رپوکی سیاسه ته که باشیش بیت، به لام چونکه زانستی جیبه جیکردن لاواز ده بیت، نه و سیاسه ته باشه که شکست ده خوات.

دەرەنجام

یەکیک له هۆکارهکانی چهقبهستوویی سیاسیتهکان له ولاتی پهرنهسه‌ندوودا لاوازبوونی زانستی سیاسه‌تی گشتی و زانستی جیبه‌جیکردنه که جگه له شکستی سیاسه‌ت، زیان له شه‌رعییه‌تیش ده‌دات. له به‌رامبه‌ردا په‌ره‌سه‌ندنی زانستی جیبه‌جیکردن وه‌ک پایه‌ی سه‌ره‌کی په‌ره‌سه‌ندن، ده‌بیته‌هۆی خیراتربوونی پرۆسه‌ی پیشکه‌وتن و ئەپدییتبوونی شه‌رعییه‌تی سیاسی. یه‌کیک له هۆیه‌کانی شکستی سیاسه‌ته‌کان لاوازبوونی سیسته‌می بیروکراسیه. بۆیه پێداچوونه‌وه به بیروکراسی ده‌ستویێگر و وه‌رزه‌گر گرنه‌گه، چونکه زۆر جار بیروکراسی پرۆسه‌ی جیبه‌جیکردن په‌ک ده‌خات. لێره‌دا به‌مه‌به‌ستی رزگاربوون له‌ته‌ونی جال‌الۆکه‌یی بیروکراسی و هاوته‌ریکاری به‌رنامه‌کان، دامه‌زراندنی ئەنجومه‌نی سیاسه‌تدانانی گشتی که له‌پسپۆرانی واری سیاسه‌تی گشتی پیک هاتنی، رهنه‌گه‌ کاریکی به‌سوود بێت. له‌په‌نای ئەو کاره، ره‌چاوکردنی شایسته‌سالاری به‌پێی پێوه‌ری پسپۆری و ئیرادی، گرنگی خۆی ده‌بیته‌. بۆیه پێویسته‌ حکومه‌ت له‌جیبه‌جیکردندا ورد و دووربین بێت و ئەو پرۆسه‌هه‌ستیاره، که کاریگه‌ری له‌سه‌ر شه‌رعییه‌تی سیاسی هه‌یه، بداته‌ ده‌ستی پسپۆران.

سه‌رچاوه‌کان

Ali. I., Musawir. A. U., And Ali. M. (2018), 'Impact of Knowledge sharing and absorptive on project performance: the moderating role of social processes', Journal of Knowledge Management, 22(2).

Foss, N. J. 2013. Knowledge Governance: meaning, origins and implications. Handbook of Economic Organization: Integrating Economic and Organization Theory, 62.

Gioryan, H & Rabiemanjin. M, (2002), Decision making and determination of government policy, Tahrān: Yakan Publications.

Hashemian. S.H, Rereading policy knowledge in the context of postmodernism: the implementation and evaluation of policies in the postmodern era, Methodology of Social Sciences and Humanities Journal, Vol. 17, No. 66, Spring 2011.

Howlett. Michael, Ramesh. M, and Wu. Xun, (2015), "Understanding the persistence of policy failures: The role of politics, governance and uncertainty", Public Policy and Administration, 2015, Vol. 30(3-4).

Kordnejad. H. (2023) note of the day, www.irdk.org.

Malekmohammadi. H, (2019), Basics and Principles of Public Policy Making, Translated: Mohamad Karimkhan, kurdisatn, AhmadeXani.